

УДК 316+94(4)

Пасісниченко А.В., магістр соціології, старший лаборант кафедри соціології соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ ВЗАЄМОВІДНОСИН «СТАРОЇ» ТА «НОВОЇ» ЄВРОПИ

Стаття присвячена аналізу сучасного академічного дискурсу образів Європи. Виходячи з дискурсивно-конструктивістського підходу, автор акцентує увагу на тому, як суперечливі відносини між образами «старої» Європи (Europe) та «нової» Європи (EUrope) знаходять своє відображення в сучасних концепціях європейської ідентичності. Підкреслюється небезпека реіфікації європейської ідентичності, здійснюється критичний аналіз жорстокого протиставлення історично сформованої ідентичності «старої» Європи та ідентичності «нової» Європи як інституційного проекту розбудови Європейського Союзу.

Ключові слова: *концепт соціальних ідентичностей, європейська ідентичність, образи «старої» і «нової» Європи.*

Надзвичайна популярність проблематики соціальних ідентичностей, якої вона набула на перетині ХХ та ХХІ століть, дещо парадоксально співіснує з констатаціями суперечливості та навіть невизначеності сучасного концепту ідентичності. У цьому контексті численні спроби теоретичного осмислення європейської ідентичності є одним з яскравих прикладів концептуальних проблем, з якими стикаються сьогодні дослідники соціальних ідентичностей.

Вражаючим є те, яку увагу привернула тема європейської ідентичності в колі відомих сучасних дослідників (К. Кумар, Р. Брубейкер, А. Турен, Ю. Габермас, Ж. Дерріда, Дж. Деланті та інші). При цьому в запропонованих ними концепціях презентуються різні інтерпретації поняття «ідентичність», що зумовлено відмінностями в методологічних позиціях зазначених авторів.

Зважаючи на існуюче різноманіття теоретичних інтерпретацій феномену європейської ідентичності, метою даної статті є визначення особливостей концептуалізації європейської ідентичності в сучасному науковому дискурсі.

Жваві дискусії щодо можливості співвідношення та розрізнення двох образів Європи («старої» та «нової») безпосередньо впливають на дослідження європейської ідентичності. Якщо раніше в науковому дискурсі актуальною була проблема визначення критеріїв «європейськості» задля виокремлення тих, хто насправді може називатись «європейцями», то сьогодні акцент зміщується на нове питання: ідентичність якої Європи ми досліджуємо? У зв'язку з цим підкреслимо, що в рамках даної статті ми свідомо фокусуємо увагу на *дослідженні процесів формування нової наднаціональної європейської ідентичності, пов'язаної з ЄС як новою інституціональною Європою*. Аналіз сучасних процесів конструювання цієї ідентичності здійснюється нами з використанням дискурсивно-конструктивістського підходу.

Ідентичність якої Європи? «Стара» Європа як історично сформований культурний простір VS «нова» Європа як інституціональний проект створення ЄС

У соціологічній перспективі вивчення Європи стикається з рядом протиріч, пов'язаних із сутністю цього об'єкта дослідження. Одним з таких протиріч є дуальність Європи. Тому першочерговим концептуальним та методологічним завданням дослідника європейської ідентичності є розрізнення між Європою як історико-культурним утворенням, що є

наслідком довготермінових, неспланованих і непередбачуваних процесів, та новою об'єднаною Європою, представленою Європейським Союзом (ЄС) як новітнім утворенням, що є результатом спільної волі його суб'єктів до побудови нових соціальних інститутів.

Треба зазначити, що ідея Європи досягла особливого впливу саме тоді, коли ця ідея набула більш широкого культурного значення. Попри очевидне розмаїття тлумачень цієї ідеї в історії, що вказує на її універсальність, саме *ідея Європи як історично сформованого спільного культурного простору, або цивілізації*, продовжує демонструвати свій дискурсивний потенціал. Сутність такого тлумачення цієї ідеї полягає в тому, що Європа асоціюється з єдиною європейською культурною традицією, яку нерідко називають «високою культурою». Прихильники цієї ідеї Європи також прокламують існування «спільної європейської спадщини» (див.: [1, 2]), до складових якої відносять класичну греко-римську традицію, християнство, гуманізм та індивідуалізм Відродження, ідеї Просвітництва, раціоналізм, науку, захист прав людини та демократію. З огляду на це, можна виділити такі корені європейської культурної спадщини: греко-римські, іудейсько-християнські та просвітницько-гуманістичні. Теза про давню духовну та культурну європейську традицію, у свою чергу, слугує основою для певного розуміння європейської ідентичності. Йдеться про ідентичність, яка історично сформувалася на базі спільної європейської спадщини та існування якої є, так би мовити, природним результатом багатовікової європейської історії. Отже, дискурс Європи, що склався протягом століть, продукує образ «старої» Європи як історично сформованої єдиної культури та ідентичності.

Водночас у сучасному дискурсі Європи присутній інший образ – образ «*нової*» Європи, яка народжується в межах інституціонального проекту інтеграції Європейського Союзу. Важливою складовою цього проекту є формування нової європейської ідентичності, характерної для сучасного періоду утворення наднаціональних та глобальних об'єднань. Ця ідентичність вже не розглядається як певна історико-культурна даність, а сприймається як «винахід», що конструюється, насамперед, зусиллями політичних еліт. Звідси й часті нарікання на штучність та елітарну природу європейської ідентичності, які можна зустріти в багатьох працях сучасних дослідників.

Зазначимо, що сьогодні аналітичне розмежування «старої» та «нової» Європи (в англійській мові воно розкривається у виразі *Europe vs EUrope*) є необхідним фокусом дослідження феномену європейської ідентичності. Британська дослідниця Вів'єн Орчард з цього приводу зазначає: «Хай би що у минулому не означала ідея Європи, ідея європейського політичного союзу спричинила чіткий розрив між новою європейською спільнотою та Європою як історичною та культурною реальністю» [3, р. 429]. Справді, сьогодні про європейську ідентичність найчастіше говорять у термінах її конструювання в рамках Європейського Союзу. Вочевидь, це зумовлюється тим, що ЄС як політичне утворення потребує прихильності своїх громадян та активної ідентифікації з об'єднаною Європою, а не просто «автоматичного» чи то пасивного усвідомлення європейцями спільності їхнього культурного коріння. Можна сказати, що «новій» Європі, яка сьогодні конструюється в тісному зв'язку з розвитком ЄС, потрібна нова європейська ідентичність.

На користь аналітичного розмежування двох Європ висловлюється інший дослідник – норвезький соціолог Пітер Бьорджес. На його думку, «спрощена модель «Європа = ЄС» є непридатною для повноцінного аналізу, тому що в ній «інституціональна матриця» Європейського Союзу з самого початку буде визначатися як ідентична Європі в сенсі соціо-культурно-матеріальної дійсності» [4, р. 469]. Визнаючи потужний потенціал Європи як історичної реальності, автор підкреслює, що таке отождення нівелює актуальність питання про легітимність та ідентичність ЄС. Тому лише завдяки розмежуванню двох Європ, наголошує він, між ними утворюється простір, в якому з'являється можливість говорити

про нову європейську ідентичність і легітимність ЄС як нової інституціональної проєкції Європи.

Небезпека реіфікації європейської ідентичності та її концептуалізація через подолання дихотомії «старої» та «нової» Європи

Підкреслимо, що поява «нової» Європи у форматі ЄС, який сьогодні перебуває у стані постійної розбудови, є ключовим фактором актуалізації проблематики європейської ідентичності. Водночас необхідно усвідомлювати, що аналітичне розмежування «старої» та «нової» Європи не слід доводити до їхньої жорсткої дихотомії. До того ж така дихотомія («Europe vs EUrope») створює загрозу реіфікації європейської ідентичності.

Отже, з одного боку, теоретичний наголос на Європі як ЄС надзвичайно актуалізує проблематику європейської ідентичності, тому що дискурсу європейської ідентичності сьогодні надається значення мобілізаційного фактору та інструменту легітимізації всього процесу розбудови «нової» Європи. Цьому сприяє позиція Брюсселю, який офіційно займається популяризацією європейської ідентичності як легітимуючого фактора для Європейського Союзу. Значна кількість дослідників також вбачає у зростаючому інтересі до тематики європейської ідентичності перспективу виходу з кризи легітимності, яку зараз переживає це міжнародне об'єднання. За оцінками одних із них, сучасні теорії інтеграції розглядають європейську ідентичність як «передумову життєздатного європейського політичного устрою» [5, р. 258]. Інші зазначають, що йдеться про «появу «насиченої» європейської ідентичності, в яку багато хто вірить як у передумову працюючої демократичної європейської політики» [6, р. 145–146]. Таку насичену (thick) ідентичність на противагу тонкій (thin) ідентичності соціологи Р. Брубейкер та Ф. Купер називають ідентичністю в «сильному смислі» і справедливо критикують цей концепт за те, що він «означає занадто багато» [7, р. 1].

З іншого боку, аргументація на користь нової «сильної» європейської ідентичності, яка використовується в сучасному академічному дискурсі, насправді демонструє суттєву методологічну ваду. Вада полягає в тому, що європейська ідентичність у такому контексті виявляється реіфікованою. Роль самого концепту перебільшується через помилкове ототожнення європейської ідентичності та легітимності ЄС. Відповідно, відсутність колективної ідентичності у громадян ЄС у науковій літературі часто розглядається як головна перешкода на шляху європейської інтеграції, як «відсутня ланка», через яку страждає весь процес інтеграції [8]. При цьому, як справедливо зазначає Марко Антоніч з університету Бірмінгема, прихильники такого бачення потрапляють у своєрідне теоретичне «зачароване коло». З одного боку, у них «нова» Європа не може розвиватися без формування спільної ідентичності поміж її громадян¹. З іншого боку, сподіваючись, що європейська ідентичність і європейський демос можуть бути створені, головним чином, завдяки розвитку європейських інститутів, вони визнають, що європейська ідентичність може бути сформованою лише внаслідок прогресу євроінтеграції [9, р. 506].

Тому стає очевидним, як зовні приваблива аргументація про особливу важливість і нагальну потребу в сильній європейській ідентичності насправді ставить під загрозу теоретичну цінність самого концепту. Адже обертання в цьому замкненому колі лише наштовкує на поширену серед науковців песимістичну думку, що європейська ідентичність є теоретично бажаною, але практично недосяжною, тому завжди буде залишатися пустою формою, що наповнюється різними змістами, але при цьому не має власного. Аби не підживлювати цей песимізм, аналіз європейської ідентичності повинен бути позбавлений цієї теоретичної

¹ Особливо нагальною що потребу в ідентичності роблять два аспекти «кризи легітимності ЄС»: 1) популярна ідея «демократичного дефіциту» в ЄС як слабкості механізмів демократичного контролю за його інститутами та 2) відсутність широкої публічної підтримки ЄС з боку несформованого європейського демосу.

пастки зачарованого кола. Для цього необхідно відмовитися від реіфікації європейської ідентичності та не виправданого перебільшення її значення. Іншими словами, йдеться про визнання концептуальної хибності обґрунтування європейської ідентичності як «відсутньої ланки» в успішній європейській інтеграції та передумови легітимації «нової Європи».

Про хибність апеляції до «сильної» європейської ідентичності як ліків проти дефіциту легітимності ЄС та передумови його подальшої інтеграції дедалі частіше йдеться в працях останніх років, присвячених проблематиці європейської ідентичності. Досить виразною у цьому плані є позиція німецької дослідниці Кетлін Кантнер. На її думку, бачення європейської ідентичності як функціональної передумови для легітимації політики ЄС є наслідком переоцінки цього концепту [10, р. 502]. Дослідниця пропонує розірвати замкнуте теоретичне коло, а саме: твердження про те, що без існування європейської ідентичності не може бути успішним розвиток ЄС, а без успішної інтеграції у межах ЄС неможливе формування європейської ідентичності. К. Кантнер наголошує, що відсутня європейська ідентичність більше не може слугувати виправданням недоліків у розвитку ЄС як політичної та інституціональної системи.

Важко не погодитись із наріканням К. Кантнер на концептуальну слабкість поняття «європейська ідентичність», якщо ним користуються, за її виразом, самопризначені «конструктори ідентичності», аби зробити громадян «більш європейськими», нав'язати їм штучну ідентичність та сформувані щось подібне до «*homo Europaeicus*». Ця слабкість значною мірою зумовлюється оперуванням концептом ідентичності в «сильному сенсі», тобто реіфікацією європейської ідентичності. К. Кантнер справедливо наголошує, що насправді «сильний сенс» європейської ідентичності народжується в дискурсах, в яких водночас беруть участь різні спільноти, обговорюючи важливі загальноєвропейські проблеми [10, р. 516].

З нашої точки зору, концептуалізація поняття «європейська ідентичність» у руслі дискурсивно-конструктивістського підходу виявляється шляхом, який дозволяє уникнути зазначених раніше теоретичних пасток. Одночасно він розриває замкнуте коло блокуючої взаємозалежності між новою європейською ідентичністю та новою, інтегрованою і легітимною Європою. Якщо нас уже не зачаровує псевдомісія європейської ідентичності в інтеграції ЄС, то нам менше загрожує таке ж надумане розчарування в цьому концепті та нарікання на його теоретичну слабкість і непридатність. Користуючись дюркгеймівським протиставленням сакрального та профанного, це можна пояснити таким чином: не вдаючись до помилкової сакралізації європейської ідентичності, ми запобігаємо подальшому приниженню цього концепту, коли європейська ідентичність перетворюється у щось непотрібне або навіть шкідливе.

Тому, всупереч спокусі реіфікації європейської ідентичності, яка виникає у зв'язку з її актуалізацією в дискурсі «нової» Європи, перш за все необхідно визнати, що концепт європейської ідентичності в цілому має певні обмеження у своєму застосуванні. Як корисне нагадування про це і застереження від перебільшення його значення слід навести гострі критичні оцінки деяких сучасних теоретиків. Так, наприклад, на думку Ж. Бодрійяра, «справжньою європейською ідентичністю була ідея, навіть мрія, утопія», яка має невелику цінність і «до якої звертаються як до порятунку, коли вже ні на що більше спиратися» [11, р. 522]. Він говорить про те, що сучасні проблеми не зводяться до ідентичності, і там, де в основі суспільства зберігаються почуття міці та слави, взагалі не виникає потреби в ідентичності. Із цією заявою перегукується позиція А. Турена, який зауважує, що на ідентичність мало хто зважає у тих країнах, де існує сильне відчуття цієї ідентичності, як, наприклад, в Америці. Про певний консерватизм французького соціолога в питаннях європейської ідентичності свідчить його збентеженість тим, що Західна Європа та її громадяни є винятком у своїй

незацікавленості у майбутньому своїх націй, оскільки вони переконані, що їхня національна ідентичність належить минулому [12, р. 398].

Таким чином, враховуючи критику і застереження цих та інших теоретиків, ми вважаємо, що концепт європейської ідентичності має певні межі для свого застосування. Так, загострення проблематики ідентичності опосередковано може свідчити, що дане суспільство переживає кризові часи. «Адепти» ідентичності часто й помилково вбачають причини цього у відсутності ідентичності, і тому пропагують її конструювання як спосіб подолання кризи. На прикладі європейської ідентичності цей підхід, як ми бачили, призводить до її інтерпретації у «сильному смислі» як мобілізуючого фактора; до ототожнення європейської ідентичності з передумовою легітимації ЄС; до її визнання «відсутньою ланкою» в успішній інтеграції нової Європи. Однак таке перебільшення в дійсності тільки знецінює концепт європейської ідентичності.

Відкинувши надмірну й невинуватну амбіційність щодо європейської ідентичності, ми зможемо краще осмислити теоретичну цінність і роль цього поняття у поясненні сучасних процесів у Європі та розгледіти реальні проблеми концептуалізації відповідного феномену. Підкреслимо, що «сильний смисл» європейської ідентичності насправді розкривається не в її реіфікації, а в аналізі дискурсивного поля, в межах якого відбувається обговорення реальних проблем європейської спільноти.

У контексті критичного переосмислення концепту європейської ідентичності виникає потреба повернутися до питання двох Європ та ролі цих образів у конструюванні сучасної європейської ідентичності. Ми вже підкресливали, що поділяємо позицію тих, хто розрізняє Європу та Європейський Союз і, відповідно, пов'язує європейську ідентичність як наднаціональний феномен з новим інституціональним проектом об'єднаної Європи. Однак при цьому слід уникати небезпеки створення штучної дихотомії *Europe vs EUrope*. Продукування такого дуалізму є ще одним недоліком, до якого призводить позиція прихильників «сильної» реіфікованої європейської ідентичності. Вище ми наводили аргументацію П. Бьорджеса, для якого тільки відмежування від Європи як соціо-культурно-матеріальної дійсності та її сформованої ідентичності дає можливість говорити про європейську ідентичність і легітимність ЄС як інституціональної моделі Європи. Однак така дуалістична логіка, коли концептуалізація європейської ідентичності передбачає жорстке протиставлення «нової» Європи «старій» Європі, також видається нам невинуватим перебільшенням. Ще однією помилкою є приписування цієї логіки представникам конструктивістського підходу до вивчення європейської ідентичності, які нібито у своєму розумінні ідентичності як дискурсивного конструкту, що формується у межах дискурсу ЄС, обов'язково повинні відмежовуватись від ідентичності, яку Європа отримала в ході попереднього історико-культурного розвитку. Насправді така дихотомія в баченні Європи загрожує концептуальній цінності європейської ідентичності не менше, ніж розглянуте апелювання до «сильної» ідентичності, що перевищує роль концепту європейської ідентичності в сучасній європейській інтеграції.

Говорячи про особливості концептуалізації сучасної європейської ідентичності, у підсумку необхідно вказати на ряд засадничих положень. По-перше, зважаючи на поширеність спрощеної моделі ототожнення Європи та ЄС, методологічно важливим є розрізнення цих понять. З одного боку, Європа сприймається як спільний культурний простір або цивілізація, що є результатом історично тривалого, неконтрольованого та непередбачуваного за наслідками процесу. З іншого боку, Європа як Європейський Союз постає результатом спільної волі європейців до розбудови нових наддержавних інститутів. Однак сучасна концептуалізація європейської ідентичності актуалізується у зв'язку саме з образом «нової» Європи, пов'язаним з інститутами ЄС, та її нової ідентичності, що конструюється на наших очах.

По-друге, актуалізацію проблематики європейської ідентичності в умовах становлення «нової» Європи неприпустимо доводити до рівня реіфікації цього концепту та перебільшення його ролі як «відсутньої ланки» євроінтеграції. Така ззовні приваблива апеляція до «сильної» європейської ідентичності як до ліків проти дефіциту легітимності ЄС насправді робить дослідників заручниками зачарованого теоретичного кола, в якому без європейської ідентичності не може бути успішним розвиток ЄС, а без успішної євроінтеграції неможливе формування європейської ідентичності. Лише відмовившись від перебільшення значення європейської ідентичності та визнання теоретичних меж використання цього концепту, можна уникнути цієї теоретичної пастки. Головною тезою дискурсивно-конструктивістського підходу є те, що справжня «сильна» європейська ідентичність – це не реіфікований концепт, а продукт конкурентного змагання різних дискурсів ідентичності.

Третій висновок стосується того, що відношення між двома Європами не повинні тлумачитись у сенсі жорсткої дихотомії «Europe vs EUrope». Проводячи аналітичне розрізнення між «старою» та «ною» Європою, ми одночасно виходимо з необхідності запобігання двох однаково невинуватих крайнощів. З одного боку, ми уникаємо поширеного в науковому дискурсі ототожнення Європи та ЄС. З іншого боку, ми засвідчуємо не меншу хибність спроб повністю відрізати сучасну Європу, символом якої став ЄС, від усієї попередньої історії розвитку європейського субконтиненту. Як наслідок, концептуалізація європейської ідентичності в контексті її конструювання в «новій» Європі повинна також відстежувати тісний взаємозв'язок між сучасним проектом ЄС та Європою як історичною та культурною реальністю.

Отже, дискурсивно-конструктивістський підхід пропонує аналітично розмежовувати та досліджувати зв'язок між двома Європами в такий спосіб, щоб одночасно уникали крайніх формулювань їх тотожності або, навпаки, дуалізму. Наголосимо, що цей підхід унеможлиблює есенціалістське бачення Європи як сукупності незмінних рис, які нібито мають бути науково виявлені, аби відрізнити «європейців» від «неєвропейців». Нове бачення ідентичності, запропоноване дискурсивно-конструктивістською методологією, навпаки, акцентує рефлексивний характер та множинність ідентичності, яка конструюється в різних дискурсах та соціокультурних контекстах. Зміст концепту європейської ідентичності завжди є продуктом конкурентної боротьби за гегемонію між різними дискурсивними стратегіями, кожна з яких відстоює своє право визначати цей зміст. Завдяки концептуалізації європейської ідентичності як дискурсивного феномену, що (ре)конструюється в умовах сучасної Європи, ми відкриваємо сильні сторони концепту як поля змагання конфліктуючих інтерпретацій, в якому тісно переплетені фактори влади та культури. Одночасно відбувається й очищення поняття «сильної» або «насиченої» європейської ідентичності від попередніх зловживань ним. Нарешті, аплікація дискурсивно-конструктивістського підходу до європейської ідентичності не тільки не заперечує її широке історико-культурне трактування, але й веде до його переосмислення в контексті сучасних процесів інтеграції «нової» Європи.

Список використаних джерел

1. *Strath B.* European Identity: To the Historical Limits of a Concept / B. Strath // *European Journal of Social Theory*. – 2002. – Vol. 5. – № 4. – P. 387–401.
2. *Kumar K.* The idea of Europe – Cultural Legacies, Transnational Imaginings, and the Nation-state / K. Kumar // In: M. Berezin & M. Schain (eds) *Europe without Borders. – Remapping Territory*. Baltimore, MD : Johns Hopkins University Press. – 2003. – P. 33–50.
3. *Orchard V.* Culture as Opposed to What? Cultural Belonging in the Context of National and European Identity / V. Orchard // *European Journal of Social Theory*. – 2002. – Vol. 5. – № 4. – P. 419–433.

4. *Burgess J.* What's So European About the European Union? Legitimacy Between Institution and Identity / J. Burgess // *European Journal of Social Theory*. – 2002. – Vol. 5. – № 4. – P. 467–481.
5. *Blokker P.* Europe «United in Diversity». From a Central European Identity to Post-Nationality? / P. Blokker // *European Journal of Social Theory*. – 2008. – Vol. 11. – № 2. – P. 257–274.
6. *Lacroix J.* Does Europe Need Common Values? Habermas vs Habermas / J. Lacroix // *European Journal of Political Theory*. – 2009. – Vol. 8. – № 2. – P. 141–156.
7. *Brubaker R.* Beyond «identity» / R. Brubaker, F. Cooper // *Theory and Society*. – 2000. – № 29. – P. 1–47.
8. *Walkenhorst H.* The Conceptual Spectrum of European Identity: From Missing Link to Unnecessary Evil / H. Walkenhorst // *Limerick Papers in Politics and Public Administration*. – 2009. – № 3. – 22 p.
9. *Antonsich M.* The Narration of Europe in «National» and «Post-national» Terms. Gauging the Gap between Normative Discourses and People's Views / M. Antonsich // *European Journal of Social Theory*. – 2008. – Vol. 11. – № 4. – P. 505–522.
10. *Kantner C.* Collective Identity as Shared Ethical Self-Understanding: The Case of the Emerging European Identity / C. Kantner // *European Journal of Social Theory*. – 2006. – Vol. 9. – № 4. – P. 501–523.
11. *Sassatelli M.* An Interview with Jean Baudrillard: Europe, Globalization and the Destiny of Culture / M. Sassatelli // *European Journal of Social Theory*. – 2002. – Vol. 5. – № 4. – P. 521–530.
12. *Touraine A.* Many cultures, one citizenship / A. Touraine // *Philosophy Social Criticism*. – 2011. – Vol. 37. – № 4. – P. 393–399.

References

1. *Strath B.* European Identity: To the Historical Limits of a Concept. *European Journal of Social Theory*, 2002, Vol. 5, № 4, pp. 387–401.
2. *Kumar K.* The idea of Europe – Cultural Legacies, Transnational Imaginings, and the Nation-state. In: M. Berezin & M. Schain (eds) *Europe without Borders. Remapping Territory*. Baltimore, MD, Johns Hopkins University Press, 2003, pp. 33–50.
3. *Orchard V.* Culture as Opposed to What? Cultural Belonging in the Context of National and European Identity. *European Journal of Social Theory*, 2002, Vol. 5, № 4, pp. 419–433.
4. *Burgess J.* What's So European About the European Union? Legitimacy Between Institution and Identity. *European Journal of Social Theory*, 2002, Vol. 5, № 4, pp. 467–481.
5. *Blokker P.* Europe «United in Diversity». From a Central European Identity to Post-Nationality? *European Journal of Social Theory*, 2008, Vol. 11, № 2, pp. 257–274.
6. *Lacroix J.* Does Europe Need Common Values? Habermas vs Habermas. *European Journal of Political Theory*, 2009, Vol. 8, № 2, pp. 141–156.
7. *Brubaker R., Cooper F.* Beyond «identity». *Theory and Society*, 2000, № 29, pp. 1–47.
8. *Walkenhorst H.* The Conceptual Spectrum of European Identity: From Missing Link to Unnecessary Evil. *Limerick Papers in Politics and Public Administration*, 2009, № 3, 22 p.
9. *Antonsich M.* The Narration of Europe in «National» and «Post-national» Terms. Gauging the Gap between Normative Discourses and People's Views. *European Journal of Social Theory*, 2008, Vol. 11, № 4, pp. 505–522.
10. *Kantner C.* Collective Identity as Shared Ethical Self-Understanding: The Case of the Emerging European Identity. *European Journal of Social Theory*, 2006, Vol. 9, № 4, pp. 501–523.
11. *Sassatelli M.* An Interview with Jean Baudrillard: Europe, Globalization and the Destiny of Culture. *European Journal of Social Theory*, 2002, Vol. 5, № 4, pp. 521–530.

12. *Touraine A.* Many cultures, one citizenship. *Philosophy Social Criticism*, 2011, Vol. 37, № 4, pp. 393–399.

Отримано 07.05.14

Пасисниченко А.В., магистр соціології, старший лаборант кафедри соціології соціологічного факультета Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

ОСОБЕННОСТИ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИИ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИДЕНТИЧНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ «СТАРОЙ» ТА «НОВОЙ» ЕВРОПЫ

Статья посвящена анализу современного академического дискурса образов Европы. Исходя из дискурсивно-конструктивистского подхода, автор акцентирует внимание на том, как противоречивые отношения между образами «старой» Европы (Europe) и «новой» Европы (EUrope) находят свое отражение в современных концепциях европейской идентичности. Подчеркивается опасность реификации европейской идентичности, осуществляется критический анализ жестокое противопоставления исторически сложившейся идентичности «старой» Европы и идентичности «новой» Европы как институционального проекта развития Европейского Союза.

Ключевые слова: концепт социальных идентичностей, европейская идентичность, образы «старой» и «новой» Европы.

Pasisnychenko A.V., Master (Sociology), Sociology department,
V.N. Karazin Kharkiv National University

CONCEPTUALIZATION FEATURES OF EUROPEAN IDENTITY IN THE CONTEXT OF RELATIONS BETWEEN «OLD» AND «NEW» EUROPE

The article is devoted to the analysis of modern academic discourse images of Europe. Based on discursive-constructivist approach author stresses attention on how contradictions between images of an «old» Europe and a «new» Europe reflect the problems in the «European identity» conceptualization. Author highlights danger of reification of European identity, provides critical analysis of the violent opposition of historically formed identity of «old» Europe and the identity of the «new» Europe as an institutional development project of the European Union.

Keywords: the concept of social identity, European identity, the images of «old» and «new» Europe.